

relikwieën kan voor der zake onkundigen aan geloofwaardigheid winnen met te wijzen op studiën van den Jezuïet Stefaan Beissel of den even onverdachten Jean Guiraud.

Als rassige archivaris weet schrijver uit een archiefstuk te halen wat erin zit. Zijn oogen twinkelen, als hij oude rekenboeken, vóór zich heeft. Dan schouwt hij door dorre posten het leven van voorbije eeuwen. Een inventaris verplaatst hem in een boekerij en hij weet elk kloostervertrek te stoffeeren volgens de eischen van vervlogen tijden. Deze vóórwetenschap maakt dit boek tot iets heel moois.

Jammer vind ik het, dat de zeer gelukkige keuze van afbeeldingen niet geheel tot haar recht komt, doordat ze binnen den bladspiegel van den tekst werd ingelijst. De houtsneden voldoen wel goed (wat ook begrijpelijk is), maar voor de kopergravuren, de miniaturen en andere handschrift-fragmenten had glanzend papier het beter gedaan.

Maar dit komt in orde bij een tweeden druk, waarop dit boek kans heeft. Dan zal er tevens gelegenheid zijn, hier en daar « a slip of the pen » te herstellen. Want Sint-Nicolaas te Deventer en Monnikenweerd bij Appeltern (blz. 12) hooren in dat illuster gezelschap niet thuis. Verder moet op blz. 88 in plaats van « Eremieten » beslist gelezen worden : kanunniken. Op blz. 132 bewijst schrijver aan Berne te veel eer met haar staf voor gothiek aan te zien. Dit voorrecht heeft in ons land alleen de zgn. staf van Egmond. Ten slotte dient op blz. 144 niet Mariëngaard doch Bloemhof te worden gelezen.

Heeswijk-Berne.

H. HEIJMAN.

* * *

Dr Prof. A. BAUMSTARK, *Liturgie comparée*. Conférences faites au Prieuré d'Amay. Monastère d'Amay à Chevetogne. [1939], in-8°, IX, 277 pp.

La série de conférences, que donna le professeur A. Baumstark, l'éminent savant orientaliste, aux moines du Prieuré d'Amay-sur-Meuse fut une révélation pour son auditoire. Il y sema en même temps le bon grain, car il en résulta une publication qui nous permet de participer à un exposé docte et instructif, mené d'après une méthode moderne.

Le travail nous introduit par des voies nouvelles dans un terrain

que nous croyions connaître quelque peu. Nous voilà bien vite revenu de notre erreur. A notre tour nous sommes menés à travers les vastes champs des liturgies orientales et occidentales et à travers les dédales des formes humaines que prirent à travers les temps chez les différents peuples de culture diverse, l'expression d'une âme qui prie. Les lois de l'évolution nous sont tracées, les diverses liturgies sont ramenées à des unités idéologiques. Suit une analyse de la prière liturgique et de ses formes : prières stéréotypées, formules brèves, poésies, psalmodie et lecture, action liturgique, etc.

Si l'Ordre de Prémontré, né en terre gallicane, a adopté une liturgie gallicane, ou si du moins la liturgie romaine a chez lui des multiples souvenirs gallicans, nous sommes heureux de retrouver dans ce livre l'explication de mainte ancienne coutume de notre liturgie monastique. C'est sous cet aspect surtout que nous a fortement intéressé la « Liturgie comparée » de Baumstark.

A. ERENS.